

УДК 332.1:665.7

ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Горобець В.В., аспірант

Черкаський державний технологічний університет

Данная статья посвящена исследованию тенденций развития нефтегазового комплекса в регионах Украины, и определению на этой основе практических рекомендаций относительно улучшения его состояния. В статье обоснована необходимость срочного внедрения мероприятий по повышению эффективности нефтедобычи.

Given clause is devoted to research of the tendencies of development petroleum and gas of a complex in regions of Ukraine, and definition on this basis of the practical recommendations concerning improvement of his(its) condition. In clause the proved necessity of urgent introduction of measures on increase of efficiency oil extracting.

Вступ. Розвиток економіки України в сучасних умовах базується на розвитку економічних систем її регіонів. Два головні вектори визначають характер сучасного соціально-економічного розвитку держави: перший формується на державному рівні, другий – на регіональному. Роль останнього у ході процесу перетворень і отримання регіонами широких прав і повноважень стає все більш вагомим. Процеси реформ децентралізації політичної влади і роздержавлення економіки, що відбуваються, об'єктивно приводять до зміщення центру ваги при прийнятті рішень щодо соціально-економічних проблем території безпосередньо в регіон.

Відособлення підприємств промисловості поглиблює негативні наслідки дезінтеграції виробництва. Проблема відокремленості підприємств регіону і розрив між ними виробничих зв'язків стала перед такими стратегічно важливими галузями промисловості як нафтогазодобувна, газонафтопереробна, які відносяться до пріоритетних сфер економіки. Саме нафтогазові ресурси займають сьогодні провідне місце серед інших видів сировинних ресурсів, вони забезпечують економічне зростання регіону як з позиції задоволення різноманітних виробничих і побутових потреб, так і з точки зору формування необхідних фінансових ресурсів для економіки в цілому.

Аналіз останніх джерел. Соціально-економічні аспекти раціонального використання нафтогазових ресурсів та особливості їх використання природно-ресурсного потенціалу регіону розкриті в роботах Л.О. Абалкіна, П.П. Борщевського, В.М. Геєця, Дж. Гелбрейта, Б.М. Данилишина, І.В. Діяка, М.І. Долішнього, І.Р. Михасюка, М.І. Фащевського, Л.Г. Чернюк, Я.В. Шевельова та ін.

Не дивлячись на присутність в науковій літературі досліджень окремих аспектів даної проблеми, питання раціонального використання нафтогазових ресурсів як складного комплексного явища залишаються недостатньо вивченими. Фрагментарність наукових досліджень не дозволяє скласти цілісну систему практичної реалізації раціонального використання нафтогазових ресурсів регіону.

Метою даної статті є оцінка сучасних тенденцій розвитку нафтогазового комплексу регіонів України та формування на цій основі практичних рекомендацій щодо поліпшення його стану.

Стабільний розвиток нафтогазового комплексу виступає стратегічною метою економічного розвитку і є одним з найважливіших факторів економічної безпеки України. Саме тому значна увага розвитку нафтогазової промисловості приділяється і в Україні. Національною програмою „Нафта і газ України до 2010 року” та Державною програмою „Освоєння вуглеводневих ресурсів українського сектора Чорного та Азовського морів” розроблено стратегію робіт в галузі з максимального забезпечення економіки України вуглеводневими ресурсами власного видобутку з врахуванням збереження навколишнього середовища та вирішення соціальних питань.

Україна є однією з найстаріших нафтовидобувних держав світу. На території України існують три нафтогазові регіони: Карпатський (Західний), Дніпровсько-Донецький (Східний) і Причорноморсько-Кримський (Південний), в яких відкрито 336 родовищ нафти і газу. З них – 201 родовище перебуває у промисловій та дослідно-промисловій експлуатації, на решті тривають геологорозвідувальні роботи, облаштування свердловин і родовищ, підготовка до промислової експлуатації.

Умови видобутку з родовищ, що вже введені в розробку, постійно ускладнюються. Протягом 1998-2007 рр. видобуток нафти і конденсату зберігався на рівні 3,7-4,5 млн т на рік, у 2007 р. він склав 4,4 млн т, в тому числі з них 4,0 млн т припадало на НАК „Нафтогаз України” (у порівнянні з 2006 роком обсяги видобутку зменшились на 73,3 тис. тонн (або на 1,8 %) [1, с. 112, 2]. Видобування газу протягом досліджуваного періоду коливалося в межах: у 1990 році – 28,1 млрд м³, у 2006 – 21,1 млрд м³.

Разом із тим, порівнюючи дані показники із 1970-1975 рр., коли Україна входила до складу СРСР, маємо суттєве зменшення обсягів видобування нафти і газу (за 2007 рік видобуток газу зменшився на 246,1 млн куб. м порівняно із показником 2006 року та дорівнював 20 604,3 млн куб. м, у тому числі обсяг видобутку газу підприємствами НАК „Нафтогаз України” зменшився на 94,1 млн куб. м та становив 19 223,5 млн куб. м) (рис. 1).

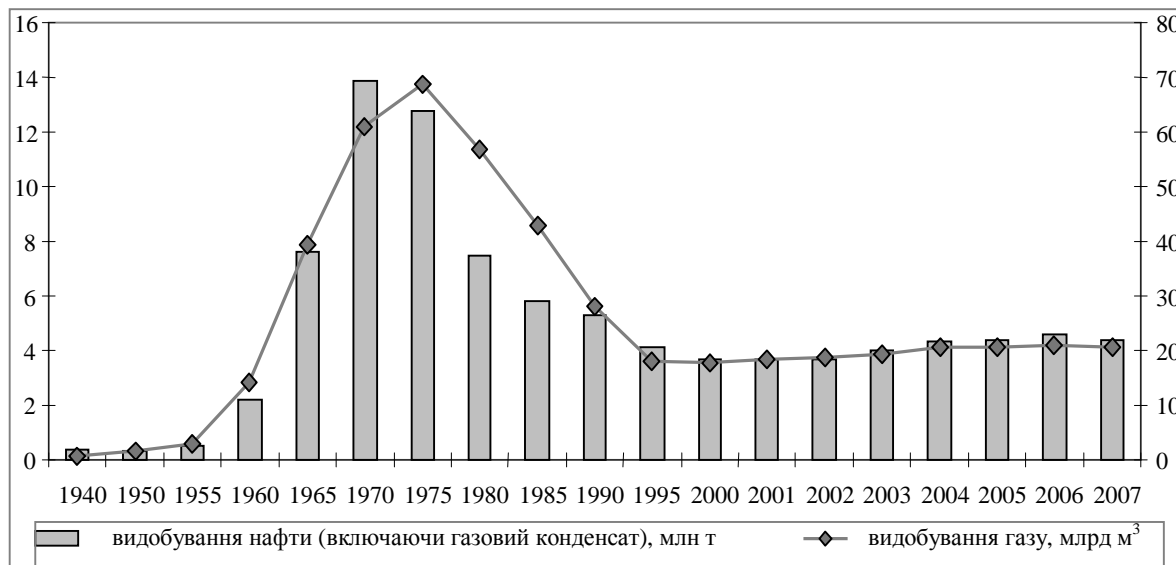

Рис. 1. Динаміка видобутку нафти і газу в 1940-2006 рр.

У період 2000-2007 років ситуація в нафтогазовій промисловості може бути охарактеризована як стабільно незадовільна. Незважаючи на те, що обсяги виробництва нафти і газу, починаючи з 2003 до 2006 року мають тенденцію до зростання, ситуація в країні залишається складною. В Україні є реальні можливості не тільки для підтримки досягнутого рівня нафто- і газовидобутку, але й певного їхнього нарощування. Труднощі щодо стабільного нарощування видобутку нафти і газу пов'язані, перш за все, з відставанням розвідувального буріння від темпів здійснення розвідувальних робіт в світі, обмеженням інвестицій у новітні технології та НДДКР у даній сфері [1, с. 112, 3].

В Енергетичній стратегії України на період до 2030 року прогнозується зростання видобутку нафти із газовим конденсатом, який до 2010 року досягне рівня 5,1 млн тонн / рік та до 2015 року – 5,3 млн тонн / рік, у подальші роки рівень видобутку нафти із власних родовищ планується на рівні 5,4 млн тонн / рік. Разом із тим, оцінка даного показника в динаміці дає підстави прогнозувати, що запаси нафти з газоконденсатом в перспективі зменшаться. Найбільш прийнятним, на нашу думку, у даному випадку методом прогнозування є метод екстраполяції, так як вона має високий ступінь достовірності. Прогнозні дані Міністерства палива та енергетики України і отримані результати зображені на рис. 2.

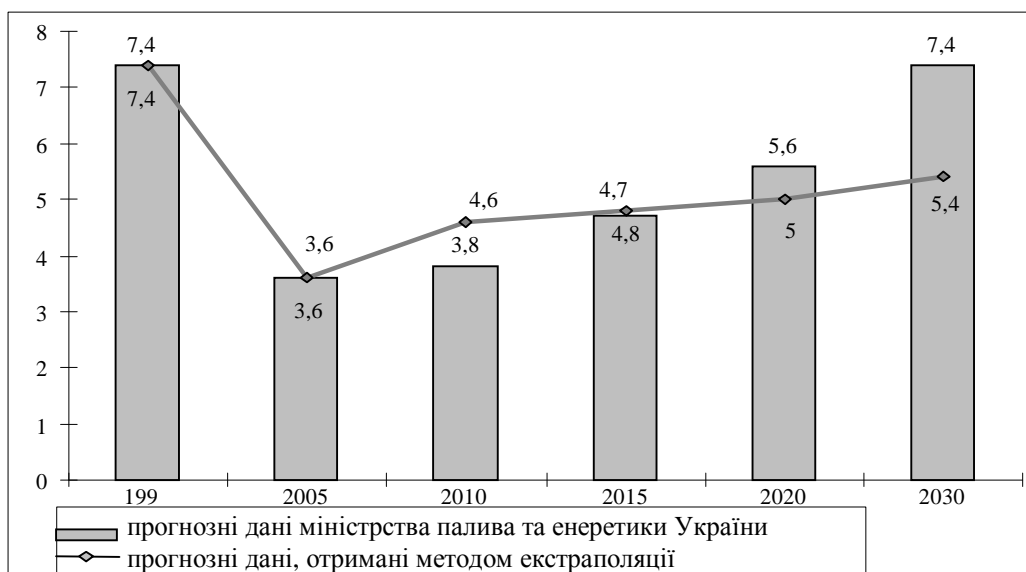

Рис. 2. Прогноз видобутку нафти і газового конденсату, млн тонн

У результаті прогнозування методом екстраполяції рівня видобутку нафти й газового конденсату, отримали такі дані. До 2030 року при збереженні наявних тенденцій даний показник встановиться на рівні 5,4 млн тонн, а рівня 1991 року (зокрема, 7,4 млн тонн) вдасться досягти лише до 2074 року. Це дає підстави стверджувати про необхідність термінового впровадження заходів щодо підвищення ефективності нафтовидобування.

В Україні стан нафтогазової промисловості характеризується значною залежністю від сировинних баз Росії, яка виступає у якості основного постачальника, що призводить до втрати енергетичної незалежності країни. Так, середнє значення коефіцієнту імпортової залежності від поставок нафти протягом 2003-2006 рр. становить приблизно 70 % (2003 р. – 54 %, 2004 р. – 61,5 %, 2006 р. – 75 %), який в середньому зростає на 11 % кожен рік. За даними Держкомстату, у 2007 р. стовідсотковим імпортером сирої нафти для України є РФ, на країни Європи припадає близько 63 % експорту продуктів переробки цієї нафти [3].

Магістральні нафтопроводи України забезпечують поставки нафти з РФ та Казахстану на нафтопереробні заводи України і прокачування її на експорт до країн Центральної і Західної Європи.

До 2000 р. обсяги транспортування нафти трубопровідною системою України залишалися стабільними на рівні 65 млн т на рік, в тому числі транзитом на експорт до 53 млн т нафти.

У 2007 році територією України за оперативними даними транспортовано (транзитом) 115,2 млрд куб. м природного газу, що на 13,3 млрд куб. м (або на 10,4 %) менше порівняно зі 2006 роком. Протягом 2006 року обсяги транспортування нафти підприємствами магістральних нафтопроводів зменшилися порівняно з 2005 роком на 1753,0 тис. т (або на 4,0 %) і склали 44945,0 тис. тонн. При цьому транзитом до країн Західної Європи (Словаччини, Угорщини, Чехії) транспортовано на 1834,0 тис. т (або на 6,0 %) більше порівняно зі 2005 р., а для потреб України – менше на 3587,0 тис. т (або на 23,0 %) [2]. Протягом 2003-2006 рр. транзит нафти до країн Європи знаходиться на рівні близько 32 % [3].

Географічна структура експорту нафти та продуктів нафтопереробки до країн ЄС представлена на рис. 3 [2].

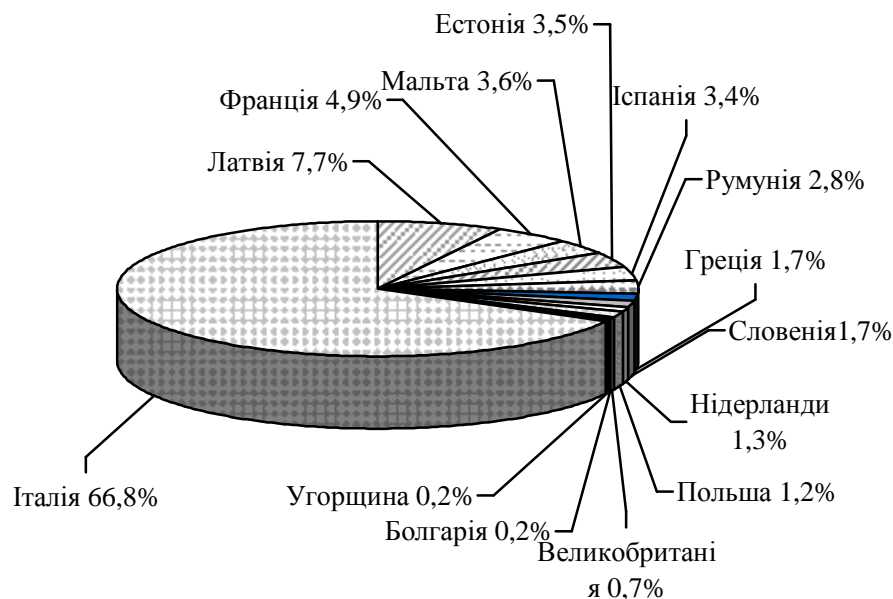

Рис. 3. Географічна структура експорту нафти до країн ЄС у 2007 р.

Україна має специфічне економіко-географічне розташування, що унеможливує імпортування сировини зі Сходу. Це – обмеження імпорту нафтосировини з Близького Сходу внаслідок лімітування проходження танкерів через турецькі протоки. Імпорт з Каспію в обхід Росії на даний момент майже неможливий внаслідок незавершеного будівництва відповідного транспортного коридору. З Заходу (Британія, Норвегія) купувати нафтосировину не вигідно внаслідок надзвичайно високої вхідної ціни на кордоні України і відсутності відповідної транспортної мережі [4].

Географічне розташування України між двома групами країн – найбільших виробників нафторесурсів (РФ, Азербайджану, країн Близького Сходу) і розвинених промислових країн-споживачів (країни ЄС) вказує на те, що сьогодні не тільки Україна, але і більшість країн Західної Європи, а також нові країни-члени ЄС ЦСЄ залежать від імпорту нафти з Російської Федерації, який здійснюється розгалу-

женою мережею українських нафтопроводів. В цих умовах питання ефективної інтеграції нафтогазової промисловості України до європейської енергетичної системи на основі диверсифікації як джерел, так і шляхів постачання нафти до країн ЄС набувають особливого значення не тільки для однієї країни.

Запаси нафти і газу в Україні не забезпечують потреб держави, належать до важковидобувних, що обмежує можливість збільшення їх видобутку, вимагає проведення широкомасштабних геологорозвідувальних робіт і впровадження нових технологій видобутку. Невиконання цих робіт у необхідних обсягах, відсутність у галузі умов для самофінансування, а також припинення державної підтримки призвели до скорочення приросту запасів, зменшення видобутку вуглеводнів.

Виснаження запасів більшості нафтових і газових родовищ, вкрай недостатній рівень асигнувань на геологорозвідувальні роботи, погіршення структури залишкових запасів через першочергове відпрацювання більш продуктивних родовищ призвели до скорочення їх приросту, різкого зниження видобутку нафти і газу. Фінансування геологорозвідувальних робіт на нафту і газ скоротилося, внаслідок чого приріст розвіданих запасів нафти і газу зменшився і протягом останніх трьох років був менший, ніж їх видобуток.

Внаслідок недостатнього фінансування, відсутності системи економічного заохочення практично не застосовуються нові технології і методи видобутку нафти і газу.

Основні нафто- і газопроводи побудовані в 60-70 роках, термін амортизації багатьох з них минув, майже третина газоперекачувальних агрегатів підлягає заміні.

У зв'язку з низкою фінансово-економічних та організаційних проблем забезпечення галузі нафтою призвело до скорочення виробництва продукції нафтопереробними заводами України. Власні потреби у нафтопродуктах в останні роки задовольняються переважно за рахунок їх імпорту [4].

Висновки. Отже, для України при реалізації всього спектру соціально-економічних процесів питання регулювання відносин з використання нафтогазових ресурсів є одними з найважливіших. Україна належить до країн з високим рівнем енергетичної залежності. Протягом останніх років близько 47 % енергоресурсів країни формується за рахунок їх імпорту. Разом із тим, Україна володіє достатнім власним енергетичним потенціалом і спроможна самостійно забезпечити власні потреби у продуктах нафтогазової промисловості. Незважаючи на інноваційні зміни у технології виробництва, пов'язані із впровадженням ресурсозберігаючих технологій, саме наявність нафтогазових ресурсів є ключовим фактором успіху, безумовною конкурентною перевагою будь-якого регіону та країни загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний щорічник України за 2006 р. / Держкомстат України, під ред. О.Г. Осауленка. – відп. за вип. П.П. Заброцький. – К.: Консультант, – 2007. – 552 с.
2. www.mpe.kmu.gov.ua
3. www.ukrstat.gov.ua
4. Концепція діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України // <http://www.ive.org.ua>